مەلەفی چەپ لە ئەمڕۆی کوردستادا ... گفتوگۆی رێگای کوردستان لەگەڵ ئاسۆ کەمال

ئاسۆ کەمال :" بەڵێ پێویستە لیستێکی چەپ هەبێت لە هەڵبژاردنەکاندا و بەرنامەیەکی ڕۆشنی هەڵبژاردنی هەبێ کە بڵێ دەتوانێ لەو پەرلەمانەدا چی بکا؟"
گفتوگۆی رێگای کوردستان لەگەڵ´ ئاسۆ کەمال نوسەرو هەڵسوراوی کۆمۆنیست لەبارەی (مەلەفی چەپ لە ئەمڕۆی کوردستادا)
ئامادەکاری مەلەف : هیوا عومەر

لەبارەی ئەم مەلەفەوە:

ڕیشەی تێکۆشانی هێزە چەپ و مارکسییەکانی عێراق و هەرێمی کوردستان بۆ نزیکەی سەدەیەك لەمەوبەر دەگەڕێتەوە.
لەناو ئەوەمێژووەدا سەرەڕای وێستگەی جیاجیا بەڵام لاپەرەکانی تەژییە لەدەستکەوت بۆ هاوڵاتیان کەخۆی لە دابینکردنی بەشێك لە مافە ئابوری و کۆمەڵایەتی و یاسایی و سیاسییەکان دەبینێتەوە و توانراوە جێگیر بکرێت لە دامەزراوەکانی دەوڵەت و دەستوری عێراق لە قۆناغە جیاجیاکانی بەڕێوەبردنی دەوڵەت. هەندێك لەم دەسکەوتانە پەراوێز خراوە و لاواز کراوە، هەندێکی ماوە.
لەهەڵومەرجی ئەمرۆماندا هەنگاوەکانی حکومەت وەك؛ ڕەنگدانەوەی سروشتی چارەکە سەدەیەکی ئەم حوکمڕانیەو ئەم تایپە لە دەسەڵات (فۆرمێکی ڕۆژهەڵاتی)لە ئابوری ڕەیعی بریتییە لە پەیڕەوکردنی سیاسەتێك بە قازانج و ویستی بانك و کارتێلە مشەخۆرەکانی ژێر چەتری (نیولیبرالیزمی سەرمایەداری)
ئەمەش رەنگی داوەتەوە لەبەرزبونەوەی رێژەی بێکاری وهەژاری ولەدەستدانی بەشێك لەومافانەی بەدەستهاتبوون .
ئەوەی دەگوزەرێت لە هەڵومەرجی ئابوری وسیاسی هەرێمی کوردستان چوارچێوەیەکی نوێ بۆ ململانێی چینایەتی وتێکۆشانی جەماوەری هێناوەتە پێشەوە، کە ئەرکی جدیتری خستۆتە بەردەم هێزەکانی چەپ لە بەرامبەر شکستی بەرەی راستڕەوی دەسەڵات.

(1) کام خوێندنەوە پەیوەستە بە دیاریکردنی ئەرک و ڕۆڵی چەپ ومارکسیەکان؛خوێندنەوەیەک کە ڕۆڵی چەپ لە پەراوێز خراوی دەربهێنێ وبیکاتە لیدەر لە ئاراستە کردنی ڕوداوەکان ؟

ئاسۆ کمال:
دەستان خۆش بێ بۆ پرسیارەکان و بەتایبەت ئەوە گرنگە کە پرسیارتان کردوە چۆن چەپ لە پەراوێزخراوی دەربهێنرێ و بکرێتە لیدەر لە ئاراستەی ڕوداوەکاندا. ئەم پەراوێزبونەی چەپ مەسەلەیەکی سەرەکیە. بەڵام سەرەتا لەسەر وشەی چەپ پەیوەستە شتێک بڵێم. ئەم تەرمەی چەپ و ڕاست لەشۆڕشی فەرەنسە ١٧٨٩ هاتە ئاراوە کاتێک نوێنەرانی ئەرستۆکراسی کە لایەنگری دەسەڵاتی پاشایەتی بون لەلای ڕاست و نوێنەرانی خەڵک کە دژایەتی سیستەمی پاشایەتیان دەکرد لەلای چەپ لە ئەنجومەنی نیشتمانی دادەنیشتن. دواتر لەسەدەی ٢٠ یشدا کە جیهان لەشەڕی ساردا بەدووبەرەوە دابەش بوو ،سۆڤیەت و چین و بلۆکەکانیان وەک چەپ پێناس دەکران لە بەرامبەر کەمپی ئەمریکا و ڕۆژئاوادا وەک بەرەی ڕاست. لە دنیای ئێستاشدا هەرچەند هێشتا چەپ بە بەگشتی مەبەست لەو هێزانەیە کە لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا خوازیاری ئاڵوگۆڕ و ریفۆرمن یاخود دژی کاپیتالیستی و دژی نیولیبرالین و بانگەشەی کۆمۆنیستی و سوشیالیستی و سێکولاریزم و یەکسانی ژن و پیاو و ئازادیە سیاسیەکان و پاراستنی ژینگە دەکەن .
لەهەر دەورەیەکدا چەپ لە کۆمەڵگەدا مانایەکی هەیە و پەیوەستە بە جێگای ئەو حزب و لایەنانەی خۆیان بە چەپ دەزانن لە ململانێ سیاسی و کۆمەڵایەتیەکاندا ،وە لە وەڵام بەو مەسەلە و گرێ سەرەکیانەی بەردەم خەباتی سیاسی و چینایەتی.
هەربۆیە خوێندنەوەی بۆ چەپ و ئەرکەکانی لە پێشدا خوێندنەوەی تایبەتمەندیەکانی ئەو چەپەیە کە دەتوانێ ببێت بەو هێزە کە خوازیاری گۆڕانی ئەو دۆخە سیاسی و ئابوری یا کۆمەڵایەتیە بەرەو ئاراستەیەکی ڕادیکاڵ و جیاواز لە سیستەمی زاڵی ئێستای کوردستاندا. وە هەروەها ناسینەوەی ئەو تایبەتمەندیانەی هێزە چەپەکانی ئێستایە کە لە پەراوێزدان.

چەند نمونەیەک لە مێژووی چەپ لە عیراق و کوردستاندا مەبەستکەم لە جیاوازی مانای چەپ و ئەرکەکانی لەهەر دەورەیەکدا زیاتر ڕون دەکاتەوە.
لە دەیەکانی سێیەمی سەدەی بیست تا کۆتایی سیستەمی پاشایەتی لە عیراقدا حزبی شیوعی نوێنەرایەتی چەپی کۆمەڵگە بوو ، بەهۆی خواستی جوتیارانی بۆ ئیسلاحی زەراعی و خواستی خەباتی ڕزگاریخوازی بۆ

نیشتمانێکی ئازادی پیشەسازی لە ئیمپریالیزمی ڕۆژئاوایی نوێنەرایەتی دەکرد. کاتێک شۆڕشی ١٩٥٨ ئەم هەنگاوی بەم ئاراستەیەدا نا و پەیوەندی لەگەڵ یەکێتی سۆڤیەتدا خۆش بوو، ئیتر مانای چەپ بون لە کۆمەڵگەدا گۆڕدرا و بەرنامەی حزبی شیوعی نوێنەرایەتی گۆڕانکاری سیاسی و شۆڕشگێڕانەی نەدەکرد و بەتایبەت کاتێک بەرەی لەگەڵ حکومەتی بەعسدا پێکهێنا جێگای حزبی شیوعی بەرەو ڕاست وەرگێڕا.

لە کوردستانیش لە ناوەڕاستی هەفتاکاندا کۆمەڵەی ڕەنجدەران نوێنەرایەتی چەپ و ڕۆشنبیران و خەڵکی زەحمەتکێشی دەکرد لە دەستپێکردنەوەی خەباتی چەکداری دژی بەعس و بەرامبەر بە مۆدێلی پارتی وەک هێزێکی ڕاستڕەوی خێڵەکی . بەڵام لە هەشتاکاندا کاتێک کۆمەڵەی ڕەنجدەران وەک پاشکۆی شەڕی ناوخۆی جەلالیزم و پەیڕەوکردنی سیاسەتی حزبە ناسیونالیستەکانی تر لە حوکمی زاتیدا و وەرگرتنی ئیمتیاز لە هەر دەوڵەتێک کە بەشێکیان پێ بدا ،کاری دەکرد و ئیتر نوێنەرایەتی هیچ چەپ بونێکی لە کۆمەڵگەدا نەدەکرد.
لە سەرەتای نەوەدەکانیشەوە کۆمۆنیزمی کرێکاری نوێنەرایەتی چەپێکی دەکرد ، کەوەک بزوتنەوەیەکی ڕۆشنبیرانی ناڕازی دژی دەسەلاتی ناسیونالیزمی یەکێتی و پارتی و دژی بێکاری و شەڕی ناوخۆ و دژی کوشتنی ناموسی ژنان و سەربەخۆیی کوردستان ، تاکو لە سەرەتای ٢٠٠٠دا بەزۆری چەک کرایە دەرەوەی مەیدانی ململانێی سیاسی.

لە ٢٠٠٧ بەدواوە جۆرێکی تری چەپ لە کۆمەڵگەدا دەرکەوت کە شێوازێکی دەرکەوتنی وەک ڕەوتێکی حزبی نەبوو وەک ئەو چەپە حزبیانەی پێشوو، بەڵکو بزوتنەوەیەکی ناڕەزایەتی داواکاری جەماوەری بوە کە دژ بە دەسەڵات لە پێناو باشترکردنی گوزەران و ئازادی سیاسیدا هاتە مەیدان. ئەم بزوتنەوە ناڕەزایەتیە جەماوەری و سیاسیە خۆی لە خۆپیشاندان و مانگرتن و هەرشکردنە سەر دامودەزگاکانی دەسەڵاتدا نیشانداوە و قۆناغی جۆراوجۆری بڕیوە و تا ئێستاش بەردەوامە. ئەمە خۆی بەشێك لە بزوتنەوە دژی هەژاری و دژی سەرکوتی دەسەڵاتە ،کە دیاردەیەکی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکوری ئەفریقایە و لە ئێرانەوە تاکو تونس و لیبیا بەشیوەی جۆراوجۆر خۆی نیشان دەدا.

بۆیە ئەگەر باس لە چەپ وەک بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی دژی دەسەڵات بێت و دژی هەژاری و نەبونی ئازادی بێت، ئەوا ئەم ناڕەزایەتیە جەماوەریانە ئەو بزوتنەوە چەپەیە کە دەبێ بنەمای کاری کۆمۆنیست و سۆشیالیستەکان بێت.

چەپێک کە لە پرسیارێکەتاندا هاتوە و پیویستە لە حاشیەییەوە بچێتە قۆناغی پێشڕەویەوە دەبێ سەرەتا جێگا و ڕێگەی خۆی لەگەڵ ئەم بزوتنەوە ناڕەزایتیەدا دیاری بکا . هەر خوێندنەوەیەک لەلایەن هەر هێز و گروپ و حزبێکەوە، ئەگەر سەرەتا ئەم بزوتنەوە ناڕەزایتیە جەماوەریە وەک بنەمای دەوری چەپ لەمڕۆی کوردستاندا نەناسێت ئەوا ناتوانێ لە قاڵبی ئیستای پەراوێزبونی خۆی دەربچێ. من سەرنجی وەڵامەکانی ئەو ئەندامانەی ئەو حزبە چەپانەی ئێوە دواندوتان داوە لە حزبی شیوعی و کۆمۆنیستی کرێکاری و هەڵسوڕاوانی چەپ. ئەوەی جێگای سەرنجی منە ئەوەیە کە هێشتا ئەم حاشیەیی بونی خۆیان لەم ناڕەزایەتیانە و لە ململانێی سیاسی نێو کۆمەڵگەدا نابینن و دەیانەوێ لەچوارچێوەی هەمان سیاسەت و چوارچیوەی ڕێکخراوەکانی خۆیانەوە درێژە بە کارەکانیان بدەن.

چەپی حاشیەیی دەوری گۆڕان و ئیسلامیەکان لەم ناڕەزایەتیانەدا دەکاتە بیانویەک بۆپاساودانی لاوازی و پەراوێزبونی خۆی. ئەمە وەک واقعیەتی ناڕەزایەتیەکی کۆمەڵایەتی لەم کۆمەڵگەیانەدا نابینێ و پێی وایە دەبێ بزوتنەوە ناڕەزایەتیەکان کاریگەری بزوتنەوە بورژوازیە ناڕازیەکانی بەسەرەوە نەبێ ، لەکاتێکدا چەپی کۆمۆنیستی نەیتوانیوە ببێتە پێشڕەوی ئەم ناڕەزایەتیانە! لەڕابردودا ئەم ناڕەزایەتیانە لەژێر کاریگەری ئۆپۆزسیۆنی گۆڕان و ئیسلامیەکاندا بەلاڕێدا برا و لە ١٧ شوباتدا سودی خراپیان لەو خۆپیشاندان و قوربانیانەی خەڵک بینی ،وە ئێستاش کاریگەری خۆشباوەڕی ریفورم و دیموکراسی پەرلەمانی گۆڕان و ئیسلامیەکانی لەسەرە و “بەرەی مێژوویی” هەموو زیانلێکەوتوە ئیسلامی و گۆڕان و هاودیدە کۆنە یەکێتیەکان و نەوەی نوێی کەناڵە ئاسمانیەکە ، دەیانەوێ جارێکی تر ئەم بزوتنەوە ناڕەزایەتیە بکەنە پردی گەیشتنەوەیان بە کورسیەکانی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی. بەڵام خاڵی ئاڵوگۆڕی گرنگیش لەم بزوتنەوە ناڕەزایەتیانەدا ئەوەیە کە جەماوەری کرێکار و فەرمانبەر و کەم دەرامەت و لاوان لە مەیدانی خۆپیشاندانەکانی کۆتایی ٢٠١٧دا لەدژی هەر پێنج حزبەکەی دەسەڵات هێزی ناڕەزایەتی خۆیان بەرانبەر بەم حزبانە نیشاندا. هێزێک دەتوانێ ببێتە پێشڕەو کە ناڕەزایەتیەکانی ئێستا لەباری ئامانج و ڕیکخراوەیی گەشە پێبدا تا ئاستی گەیاندنی بە بەدیلێکی جەماوەری کە توانای فشاردانانی لەسەر دەسەڵات هەبێ بۆ جێبەجێکردنی خواستەکانی و هێزی سەراسەری و لەکاڵی کۆکراوە و ڕیکخراوی هەیە بۆ لەکارخستنی توانای سەرکوتی دەسەڵات لە خوارەوە، وە بەوێنەی ئۆپۆزسیۆنێکی سیاسی و جەماوەری کە ئەلتەرناتیفی دەسەڵاتە لە هەنگاو و سیاسەتەکانیدا دەرکەوێ.

چەپێک کە لە ناڕەزایەتیەکانی ئێستادا پێکەوە کاردەکەن ، وەک کۆمۆنیستی کرێکاری و شیوعی و زەحمەتکێشان و گروپە چەپ و هەڵسوڕاوانی ناڕەزایەتیەکان، دەور و کاریگەریان لەسەر ئەم ناڕەزایەتیانە لاوازە و دەورێکی حاشیەییە. پرسیارەکەتان دەیەوێ ئەم چەپە بکاتە لیدەری ناڕەزایەتیەکان. لێرەدا دەبێ سەرنجی ئەوە بدەین کە ئەم چەپە خۆی لە ئاستی ناڕەزایەتیەکەدا پەراوێزە و ئاستی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکان و پراتیک و دەخالەتیان لەم چەپە بەرزتر و کۆمەلایەتی ترە کەواتە ئەم چەپە ناتوانێ ببێتە قاڵبی ئەو ناڕەزایەتیانە و بە ڕێکخراوبونی ڕابەرانی ئەم ناڕەزایتیانە لەو ڕیکخراوانەدا ئاستی توانایی و دەخاڵەتی ناڕەزایەتیەکان دێتە خوارەوە و وەک ئەم ڕیکخراوانە دەبنە حاشیەیی.
کەواتە ئەوە ئەم چەپەیە کە دەبێ بگۆڕدرێ و بچێتە ئاستی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکانەوە و ناڕەزایەتیەکان بگەیەنێتە ئاستی بەدیلێکی سیاسی وکۆمەڵایەتی. بەڵام ئایا ئەم ڕێکخراوە چەپانەی ئێستا ئەمە بەرنامە و نەخشەکاریانە و لە ناڕەزایەتیەکان و ململانێ سیاسی و کۆمەڵایەتیەکانی کوردستاندا وەڵام بەم ئەولەویەتانە دەدەنەوە؟

بۆ نمونە ئەمە ئاڵوگۆڕی بەرنامەیی و سیاسی لە حزبی شیوعی دەوێ کە لە بزوتنەوەیەک بۆ ریفۆرمی سەرمایەداری ، کە هێشتنەوەی سەرمایەداری دەوڵەتی دەوێ و ڕێگەی گۆڕینی سیستەم لە پەرلەماندا دەبینێتەوە و لە حکومەتی یەکێتی و پارتیدا پۆست و وەزارەت وەردەگرێ، بۆ بزوتنەوەیەک کە خوازیاری هەڵوەشانەوەی سەرمایەداری و دروستکردنی دەسەڵاتی ڕاستەوخۆی کرێکار و فەرمانبەر و چینە هەژارەکان بێ و لە ئاستی سیاسیدا کار بۆ ژێرپێ چەڵکردنی دامودەزگای چەکدار و سەرکوتی دەسەڵات بکا.
بۆ حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریش پێویستی بە گۆڕینی پراتیکە لە گروپێکی ئازیتاتۆری ناو دنیای ڤەرچواڵەوە بەرەو حزبێک کە ڕابەرانی ناڕەزایەتیەکان لە تۆڕێکی جەماوەری و سیاسیدا کۆبکاتەوە کە هەنگاو بەهەنگاوی ئەم ناڕەزایەتیانە بەرێتەپێش و سەرپەرشتی بکا. پێویستی بە گۆڕینی ناوەندی کارکردنی ئەم حزبەیە لە نێو میدیای ڤەرچواڵەوە و پڕۆژەی ڤەرچواڵەوە کارکردن لە نێو خەباتی واقیعی و لە نێو گەڕەک و فەرمانگە و شوێنی کار و ژیانی کرێکاران و فەرمانبەران و کاسبکاران و خەڵکانی ناڕازی و ئازادیخواز و سێکولار و سەرخستنی پڕۆژە و خواستە واقعیەکانیان. ئەمە بۆ هەموو ئەو گروپ و دەستە کۆمۆنیستی و چەپ و سۆشیالیستیانەی تریش دروستە کە دورەو پەرێزن یان لە پەراوێزی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکاندان.

هەموو ئەو هێز و هەڵسوڕاوانەی کە لە ناڕەزایەتیە سیاسی و جەماوەریەکانی ئێستادا بەشدار و چالاکن، دەتوانن ماتریالی دروستکردنی بزوتنەوەیەکی کۆمۆنیستی پێشڕەوبن کە نوێنەرایەتی کردنی چەپی کۆمەڵگە بکەن بەرەو ئاڵوگۆڕی ڕادیکالانە و شۆڕشگێڕانە . کاری گرنگی ئەم هێزە لەناو جەماوەری ناڕازی و کرێکار و فەرمانبەر وژنان و لاوان و خەڵکی ئازادیخوازدایە کە بتوانێ پێشڕەوایەتی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکان بکا و لەگەڵ شێوازی تری ناڕەزایەتیەکان و ڕابەران و ڕێکخەرانی ئەو دەستە و گروپانە تێکەڵاوبێت و بەرەیەکی چەپی بەرفراوانی کۆمەڵایەتی و سیاسی کە دەبێتە بەدیلی دەسەڵاتی یەکێتی و پارتی، لە جۆری حزبە چەپەکانی یۆنان، ئیسپانیا و ڕێکخراوەی جەماوەری و کرێکاری و ئۆرگانە جۆراوجۆرەکانی خەباتی سیاسی و کۆمەڵایەتی دروست بکا نەک تەنیا لە ئەندامەکانی خۆیان بەڵکو لە زۆربەی هەڵسوڕاوانی ناڕەزایتیەکان.

(2) هەڵومەرجی ئەمڕۆ و شکستی حوکمڕانی بەرەی ڕاستڕەوی ، چ بژاردەو پلاتفۆرمێکی مومکین دەخاتە بەردەم هێزەچەپ ومارکسییەکان ؟ هێزەچەپ ومارکسییەکان کێن لەمەڕەدا ، دەتوانن لەچوارچێوەی بەرنامەیەکی هاوبەشدا کۆببنەوەو بەربەستەکانی بەردەم کاری ئەوهێزانەچین ؟

ئاسۆکمال:

ڕاستە بەرەی ڕاستی کۆمەڵگە کە یەکێتی و پارتی و گۆڕان و ئیسلامیەکان و هاوپەیمانەکانیان نوێنەرایەتی دەکەن شکستیان هێناوە. پارتی و یەکێتی وەک حکومەت و ئیدارەی سیاسی و سەربازی و ئابوری شکستیان هێناوە و لە ئەزمەی هەمەلایەنەی سیاسی و ئابوریدان. لە هەمان کاتدا گۆڕان و ئیسلامیەکان و هاوپەیمانی و نەوەی نوێش لە سەرلێشیواوی و بێ بەدیلیدان. بەڵام سیستەمی بنەماڵەیی و میلیشیایی دەتوانێ درێژە بە ژیانی خۆی بدا بەمەرجێک بتوانێ خەڵکی کرێکار و فەرمانبەر و کاسبکار لە بێ موچەیی و بێکاری و نەبونی خزمەتگوزاریەکاندا ڕابگرێ و قورسایی قەیرانەکانی بەسەر خەڵکی کرێکار و هەژاردا بشکێنێتەوە و درێژە بە سەرکوتی سیاسی و سەربازی بدا.

پرسیار ئەوەیە تاکەی ئەم دەسەڵاتە دەتوانێ درێژە بەم سیاسەت و بەرنامەی هەژاری و سەرکوتەی خۆی بدا و لەگەڵیشیدا شەرعیەتی مانەوەی هەبێ؟ بێگومان ئەمە سنوری هەیە هەر بۆیە بەهاری عەرەبی و ۱۷ شوبات و خۆپیشاندانەکانی کوردستان و عێراق و بەهاری ئێرانی

بەردەوامە.
پارتی و یەکێتی لە چارەسەری کێشەی کوردستان لەگەڵ حکومەتی عێراقیشدا شکستیان هێناوە و نەک سەربەخۆنەبون بەڵکو فیدرالیزمەکەشیان هەڵپاچرا و هیچ ئایندەیەکی ئابوری و سیاسی دەسەڵاتەکەیان دیار نیە. لە بەرامبەر ناڕەزایەتیەکاندا جگە لە سەرکوت ڕێگەی تریان بۆ دامرکانەوەی توڕەیی خەڵک نیە.

ئۆپۆزسیۆنی پارتی و یەکێتیش سەرلێشواون . دەمێک ئیسلامیەکان لە ناو حکومەتی بنکە فراواندان و لەکاتی هەڵبژاردنەکاندا دەبنە ئۆپۆزسیۆنی حکومەت و داوای هەڵوەشاندنەوەی دەکەن. دەمێک گۆڕان دەبێتە هاوپەیمانی یەکێتی بۆ گۆڕینی هاوسەنگی و دوای هیلاکبونی لە نێوان دەستی دەستی باڵەکانی یەکێتیدا دەچێتەوە خزمەت پاکێجە هاوبەشەکانی لەگەڵ ئیسلامیەکان. ڕۆشنبیرانی ئەم ئۆپۆزسیۆنەش خەریکی نوسینەوەی خەوی شیرینی دیموکراسی پەرلەمانین و جەژنی “بەرەی مێژوویی” کۆکتەلی ئیسلامی و کۆنە هاوپەیمانەکانی یەکێتی دەگرن دوای بۆ ئومێدبونیان لە سەرکەوتنی “قەناعەی مێژووییەکەی” گۆڕان لە دەورەی پەرلەمانی پێشودا. ئەم نیوە ئۆپۆزسیۆن و نیوە هاوپەیمانی دەسەڵاتە، لە بەردەم عەبادی و مالیکی و ئێراندا چۆکی داداوە تاکو بیانگەیەننە کورسی دەسەڵاتی هەرێمی سلێمانی.

بێگومان بەرەی چەپی کۆمەڵگە ،کە خۆی لە ناڕەزایەتیە جەماوەریەکان و ڕێکخراوەکانی بەشدار لەو ناڕەزایەتیانەدا دەبینێتەوە، ڕوبەڕوی هەلومەرجێکی ئاڵۆزی سیاسی یە. ئەم هەلومەرجە ئاڵوزە، هەم لەبەرئەوەی لە کوردستان دەوڵەت و سیستەمێکی سیاسی سەراسەری و دامودەزگای دەوڵەتی نیە و ئەوەی هەیە دوو ئیدارەی میلیشیاییە کە هیچ پەرلەمان و یاسا و چوارچیوەیەکی نەودەوڵەتی تیایدا کارناکات تاکو ڕێگەی گۆڕینی سیستەم و یاسا ڕێگەیەکی سادە و ڕۆشن بێت. هەم ئەم دۆخە ئابوری و سیاسیە کاریگەری لەسەر ئاستی وشیاری و ڕیکخراوبونی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش داناوە و چەنیەتی ڕیکخستنی کۆمەڵگەی لە خوارەوەش سەخت کردوە. واتە کاری ڕێکخستنی سەندیکایی و پیشەیی و شورایی وەک کۆمەڵگەیەکی جێگیری خاوەن دەوڵەت نیە و بە ڕێخستنی خەباتی ئابوری و بەکارهێنانی ئامڕازی مانگرتن و خۆپیشاندانی ئارام بۆ فشارخستنە سەر دەسەڵات میکانیزمی ئاڵوگۆڕی سیاسی و ئابوری نیە و دەسەڵات بەم جۆرە فشارانە ملکەچ ناکات بۆ خواستەکانی خۆپیشاندەران.

هەروەها ئەم ئاڵوگۆڕە لە ڕێگای پەرلەمان و هەڵبژاردنی پەرلەمانیەوە ناکرێ و تەجروبەی ٢٦ساڵەی ڕابردووو نیشانی داوە کە

پەرلەمان و هەڵبژاردن ئامڕازەکانی دەسەڵات نین بەڵکو پاشکۆی دەسەڵاتی میلیشیاین و هەرکات یەکێتی و پارتی زانیان پەرلەمان ڕێگرە لای دەبەن و پێکی دەخەن. هەروەک مەلا بەختیار ئەو ڕاستییەی ٢٦ ساڵی ڕابردوو بە گوێی هەر خۆشباوەڕێکی دیموکراسی میلیشیایدا دەدا کە، “یەکێتی یەک کورسیش بهێنێ هەر دەسەڵاتە و کەس ناتوانێ چەکی بکا ، لە بەرئەوەی خاوەنی ئاسایش وزانیاری و هێزی ٧٠ و پۆلیس و بیرە نەوتەکانە”. ئەمە دەسەڵاتی ڕاستقینەیە و ئەگەر چەپ بیەوێت ئەم دەسەڵاتە بگۆڕێت دەبێ یەکێتی و پارتی چەک بکا و خاوەندارێتی ئەم حزبانە بە” ئاسایش وزانیاری و هێزی ٧٠ و پۆلیس و بیرە نەوتەکانە” هەڵوەشێنێتەوە. پلاتفۆرمی سیاسی و ئابوری چەپێکی پێشڕەو دەبێ گۆڕینی دەسەڵاتی میلیشیایی بێت لە کوردستان. ئەمە ڕێگای شۆڕش و ڕاپەڕین و خۆپیشاندانەکانە و هەر بۆیە نەک هەردوو حزبی دەسەڵاتدار بەڵکو دەسەڵاتدارێتی لەکاڵی گۆڕانیش ترسی لەم ڕێگاچارەیەی خەڵکی بێ موچە و ئازادیخواز نیشتوە و لەزمانی پارێزگاری سلێمانیەوە هاواردەکا”نابێ ڕاپەڕین بەسەر دەسەلاتدا بکرێ وەک بەسەر حکومەتی بەعسدا کرا”.

پەلاماری خۆپیشاندەرانی کۆتایی ٢٠١٧ نیشانی دەدا کە لە بەرامبەر دەسەڵاتیکدا کە تەنیا شەرعیەت لە میلیشیا و لولەی چەکەوە وەردەگرێ ، خەڵک بەو قەناعەتە دەگات کە دەبێ لە خوارەوە و بەزۆری هێز ئەم دەسەڵاتە لاببرێ. ئەمە هەمان ڕاستیە کە لە بەهاری عەرەبیدا لە تونس و میسر بینیمان و لە سوریە و یەمەن و لیبیاش بینیمان کە ئەم جۆرە دەسەڵاتە بنەماڵەیی و عەسکەریانەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست چۆن لە پێناو مانەوەیاندا ئامادەن کۆمەڵگە نوقمی خوێن بکەن. هەربۆیە پێویستە خەڵکی کوردستان بۆ ڕیگرتن لە دەستبردنی دەسەڵات بۆ دروستکردنی سیناریۆی ڕەش ،لە چەشنی سوریا و یەمەن ، دەستبەرن بۆ ڕیکخراوکردنی دەستە و تۆڕی ناڕەزایەتیەکان و سەرتاسەری کردنەوەیان لە ئاستی هەموو شاروشارۆچکەکاندا و دروستکردنی ڕیکخراوی جەماوەری و پیشەیی و بەرەی سیاسی لە چەشنی “یەکێتی گشتی کار لە تونس”،تابتوانن ڕوبەڕوی هیزی سەرکوتگەری دەسەڵات ببنەوە .وە گرنگە هێزی پێشمەرگە و چەکداری دەسەڵات بەلای پشتیوانی لە خواستەکانیاندا ڕاکێشن. هەروەک لە خۆپیشاندانەکانی دوایدا بینیمان ژمارەیەک فەرمانبەری ئاسایش و پێشمەرگە ڕایان دەگەیاند کە بەشداری سەرکوتی خۆپیشاندەران ناکەن. ئەم کارە پیویستی بە ئامادەییە لە سەرخستنی ناڕەزایەتیە پەرژوبڵاو و لەکاڵیەکانی ئەستا بۆ باشترکردنی ژیان و گوزەران و لە پێناو ئازادی و بەرگری کردن لە خۆپیشاندەران و ڕیکخراوەکانیان.

بەکورتی پلاتفۆرم و مەسەلەی سەرەکی لە کوردستاندا گۆڕینی ئەم سیستەمە میلیشیاییە بە دەسەڵاتێک کە خەڵک تیایدا بتوانێ دەوری سیاسی هەبێ و خواستی ژیانێکی باشتری هەبێ ، حزبە بورژوازییەکانی دەرەوەی یەکێتی و پارتی وەڵامیان پەرلەمان و هەڵبژاردنە. بزوتنەوەیەک کە بیەوێ پێشڕەو بێت نەک پەراوێز ئەبێ بەدیلی گۆڕینی دەسەڵات لە ڕێگەی ناڕەزایەتی و ڕاپەڕینی جەماوەرەوە بکاتە ئەمری واقیع و ئەو بزوتنەوە ناڕەزایەتییەی دژی دەسەڵات هەیە بەرەو ئەم ستراتیژە شۆڕشگێڕانەیە بەرێ. ئەمە بەرنامەیەکی هەمەلایەنەی سیاسی و ڕێکخراوەیی پێویستە کە هەنگاو بەهەنگاوی بەرەو پێشەوە بردنی ئەم خەباتە دەست نیشان بکا و هێزی لە مەیداندا بێ کەبکاتەوە. تایبەتمەندی کوردستان ئەوەیە کە میکانیزمی ئەم کۆکردنەوەی هێزە دەبێ دروستکردنەوەی شێوازی کۆمەڵگەیەکی تەریب بێت بەو کۆمەڵگەیەی دەسەڵات لەسەر بنەمای بنەماڵەیی و میلیشیای عەشیرەتی و ملکەچی موچە و بن دیوار ڕێکی خستوە. ئیسلامیەکان و بەتایبەت ئیخوانیەکان بەپاڵپشتی سعودیە و ئێران ئەم جۆرە ڕێکخستنەی کۆمەڵگە لەسەر بنەمای ” ڕیکخراوی خێرخواز”ی و مەدرەسەی قورئان خوێندن و دەزگای ئەوقاف و مزگەوت و مەلا و زۆر شێوازی تر ڕێک خستوە و لە ناڕەزایەتیەکانیشدا ئامادەن ، تاکو لەڕێگەی ئەم میکانیزمانەوە بنکەی جەماوەری بۆ دروستکردنی ئامڕازی فشار هێنان دروست بکەن بۆ گەیشتن بەدەسەڵات. چەپ و کۆمۆنیزم لە کوردستاندا پێویستی بە بەڕێخستنی کۆمەڵگەیەکە لەسەر بنەمای خەبات و ناڕەزایەتیەکان و لە دەوری ڕێکخراوی جەماوەری و پیشەیی و تۆڕەکانی خۆپیشاندان و مانگرتنەکان و ناوەندی خەبات بۆ یەکسانی ژن و پیاو و سەکولاریزم و سەربەخۆیی کوردستان و میدیا و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان و هتد. بۆ دروستکردنی ڕێکخراوەی جەماوەری بەرفراوان و ڕێکخستنی مانگرتن و خۆپیشاندان و کۆنترۆڵی دامودەزگاکان لە خوارەوە. ئەو چەپەی لەدەوری بەرنامە و پراتیکیکی لەم چەشنە لە جەرگەی ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانەکان و لە ململانێ سیاسیەکاندا کۆدەبێتەوە دەتوانێ بەرەیەکی بەهێزی سیاسی و جەماوەری لەمەڕی کوردستاندا بەرامبەر بە باڵی ڕاستی دەسەڵاتدار و نیوە ئۆپۆزسیۆن – نیوە هاوپەیمانی دەسەڵاتدا دروست بکا.

(3) لەهەڵبژاردنەکانی داهاتوودا، پلاتفۆرمی چەپ چی بێت ؟ بەشدار بن یان نا ؟ تاچەند بەشداریکردن بە لیستێکی یەکگرتووی چەپ و بە دەستهێنانی نوێنەرایەتی ڕێگا خۆش دەکا وئاسانکاری دەبێت لە گۆڕینی واقیعی سیاسی و ئابوری ؟

ئاسۆکمال:

بەڵێ پێویستە لیستێکی چەپ هەبێت لە هەڵبژاردنەکاندا و بەرنامەیەکی ڕۆشنی هەڵبژاردنی هەبێ کە بڵێ دەتوانێ لەو پەرلەمانەدا چی بکا؟

بەڵام پێویستە سەرەتا ڕاستیەک بەڕۆشنی بەخەڵک بڵێین کە پەرلەمان ڕێگەی گەیشتنی نوێنەرانی خەڵک بەدەسەڵات نیە و بەشداری لە هەڵبژاردنەکاندا خەڵک ناگەیەنێتە دەسەڵات و بەشداری بەمانای ئەوە نیە لەڕێگەی ئەم پەرلەمانەوە دەگەین بە دەسەڵات و دەسەڵات دەگۆڕین. ل□ بەرئەوەی ئەم پەرلەمانە دەزگایەکی پاشکۆ و بێکاریگەری سیستەمی میلیشیاییە کە هیچ ئیعتبارێکی سیاسی و یاسایی نیە لەلایەن پارتی و یەکێتیەوە کە وەک خۆیان دەڵێن دەسەڵاتی ڕاستەقینەی عەسکەری و سیاسی و دارایی لەژێر دەستی ئەو حزبانەدایە نەک پەرلەمان.

بەڵام سەرەڕای ئەم ڕاستیانەش هۆی بەشداری ئێمە وەک چەپ و کۆمۆنیزم ئەوەیە کە لە ئێستادا خاوەنی دەزگا و ئۆرگانی بەدیلی پەرلەمان نین ، بۆ نمونە شورا و ئەنجومەنە ڕاستەوخۆکانی خەڵک بونیان نیە، هەربۆیە بەناچاری دەبێ لەهەر ڕێگەیەکی سیاسی و دەزگایەکی ئیداری سودوەربگیرێ بۆ بەرزکردنەوەی دەنگی ناڕەزایەتی خەڵک و ململانێ لەگەڵ دەسەڵاتدا.

ڕیگەی گۆڕانکاریە سیاسی و ئابوریەکان ڕیگەی گۆڕینی سیستەمی میلیشیایی و بنەماڵەیی یەکێتی و پارتیە . بەڵکو دەبێ بەشداری لە هەڵبژاردنەکان و پەرلەمانیشدا بۆ قەناعەت پێهێنانی جەماوەر بێت بەم ڕێگایەی لە دەرەوەی پەرلەمان و لەسەر شەقام و بە خۆپیشاندان و ڕاپەڕین و شۆڕش ئیمکانی هەیە.

بێگومان خەڵک لە خۆپیشاندان و ناڕەزایتیەکاندا نیشانی داوە کە قەناعەتی بەم حزبانە و دەسەڵاتی گەندەڵ و سەرکوتگەریان نەماوە . هەربۆیە لەهەڵبژاردنەکانیشدا دەنگ نەدانیش بە شێوازێکی تۆڵە سەندنەوە لەم دەسەڵاتە دەزانێ . پێویستە ئەم هەڵوێستەی جەماوەری ئازادیخواز و ناڕازی پشتیوانی بکرێ و ڕابگەیەنرێ کە نابێ شەرعیەت بدرێتەوە بەم حزبە بورژوازیانە و دەنگیان پێ بدرێ.

ئەگەر چەپ نەتوانێ بەشداری ئەم هەڵبژاردنە بکا دەبێ ڕایگەیەنێ کە توانای عەمەلی نیە بۆ بەشداریکردن . نابێ لەژێر دروشمی ئەوەی پەرلەمان پاشکۆی میلیشیایە و دەوری نیە، بێ توانایی خۆی بۆ جەماوەر بشارێتەوە . بەڵکو دەبێ ڕایگەیەنێ کە ئەوە کەموکوڕیەکی سیاسی چەپ و کۆمۆنیزمە و دەبێ پ□ بکرێتەوە تا بەم شێوەیە نیشانی بدا لە کۆمەڵگەدا دەوری پێشڕەوی سیاسی دەبینێ نەک ئاژیتاتۆرێکی پەراوێزکەوتو.

لەهەڵبژاردنەکاندا دەبێ پێوەری پێکهێنانی بەرە و فراکسیۆنی چەپ بۆ هەڵبژاردنەکان لەسەر بنەمای ڕاوەستانەوە بەرامبەر بەدەسەڵاتی یەکێتی و پارتی و بون بە بەدیلی دەسەڵاتی ئەوان بێت. دەبێت مەرجی بەشداریکردنی هەر هێزێک لە فراکسیۆنێکی چەپدا بریتی بێت لەوەیە کە ئەو هێزە هەرچەشنە هاوپەیمانیەک ڕەت دەکاتەوە لەگەڵ پارتی و یەکێتی دا لە هەڵبژاردنەکانی لە کوردستان و لەعێراق و لە ناوچە جێناکۆکەکان. و دەبێ بە هەموو شێوەیەک بەشداری کردن بە لیستێک لەگەڵ ئەم دەسەڵاتە و بەشداری کابینەکانی ئەم دەسەڵاتە ڕەت بکرێتەوە . هەر هێزێک دەبێ لە سیاسەتی بەرامبەر بەدەسەڵاتدا پابەندی بەم بەرەی چەپەوە بسەلمێنێ و پشتیوانی لە ناڕەزایەتیەکانی خەڵک دژی دەسەڵاتی ئابوری و سیاسەتی بڕینی موچە و نیولیبرالیزمی ئابوری و دژی بڕیار و یاسا و کردەوە دژە ئازادیەکانی دەسەڵات بکا و کار لە پێناو بەدیهێنانی خواستەکانی ناڕەزایەتیەکان و ئازادیەکاندا بکا.